

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “วิธีการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยพวนในอำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี” ศึกษาประเด็นในการศึกษาที่สำคัญอยู่ 2 ประเด็น คือ 1. เพื่อศึกษาประวัติและวิถีชีวิตของชาวไทยพวนในอำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี และ 2. เพื่อศึกษาวิธีการวิธีการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยพวนในอำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี โดยผลของการศึกษาของทั้ง 2 ประเด็นมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

1. ประวัติและวิถีชีวิตของชาวไทยพวนอำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี

1.1 ประวัติความเป็นมาของชาวไทยพวนอำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี

อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานีเป็นบริเวณที่มีกลุ่มชาวไทยพวนอาศัยอยู่จำนวนมาก โดยสันนิษฐานว่า ชาวไทยพวนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณอำเภอบ้านฝื่อจะอพยพมาจาก 3 แหล่งด้วยกันคือ

กลุ่มที่ 1 อพยพมาจากบริเวณเขียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งการอพยพในครั้งนี้สันนิษฐานว่ามีขุนจางวาง ขุนหมื่นศรีครุฑราช พ่อตู้เพียร นางเสม่นบัว แม่ตู้ฟวง นางคูน ทหาร ชาวบ้าน ช้าง ม้า วัว ควาย อพยพถิ่นฐานมาเป็นกลุ่มใหญ่ โดยกลุ่มนี้จะอพยพมาอาศัยอยู่ทางภาคกลางของไทยก่อน จากนั้นได้ถูกกวาดต้อนกลับไปอยู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และได้อพยพกลับมาที่ประเทศไทยอีกครั้ง ซึ่งขุนจางวางได้นำพรรคพวกมาถึงบริเวณที่มีป่าฝื่อ พบว่าบริเวณนี้มีดินดี อุดมสมบูรณ์ เป็นทำเลที่ดี มีภูมิประเทศที่เหมาะสมจะตั้งบ้านเรือนและประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม มีที่ดอนที่สามารถสร้างบ้านเรือนได้โดยน้ำท่วมไม่ถึง จึงได้มาตั้งบ้านเรือนยังบริเวณดังกล่าว และด้วยบริเวณมีต้นฝื่อ¹ ขึ้นหนาแน่นจึงตั้งชื่อว่า “บ้านฝื่อ” (บุญถม เจริญชนม์, 2561, สัมภาษณ์) ขณะที่ *คุณยายสาย อิกประเสริฐ* เล่าว่า “ครอบครัวของตนอพยพมาจากเขียงขวางมาถึงเขียงราย น่าน แพร่ อุดรดิษฐ์ พิษณุโลก เลย และเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านฝื่อ ด้วยการถอยร่นอพยพกันมาเรื่อยๆ บางที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ก็อาศัยอยู่

¹ ต้นฝื่อ หรือที่บางชุมชนเรียกว่าต้นกกเป็นไม้ล้มลุก แพร่พันธุ์กระจายทั่วไป ชอบขึ้นตามที่ชื้นแฉะ ตามหนอง บึง

นานหน่อย จากนั้นก็อพยพต่อมาจนถึงบริเวณบ้านฝ่อ ที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์มากจึงตั้งรกรากจับจองพื้นที่อยู่จนถึงปัจจุบัน” (สาย อิคประเสริฐ, 2561, สัมภาษณ์) โดยในบางกลุ่มได้มีการอพยพมาตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่อยมา ซึ่งการอพยพในแต่ละครั้งต้องพบกับความลำบากนำไปสู่การเสียชีวิตจากสัตว์ร้ายและไข้ทรพิษเป็นจำนวนมาก จากนั้นจึงมาอาศัยอยู่ถาวรที่อำเภอบ้านฝ่อ

กลุ่มที่ 2 อพยพมาจากจังหวัดหนองคาย กล่าวคือ กลุ่มนี้น่าจะอพยพมาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเช่นกัน แต่มาอาศัยอยู่บริเวณจังหวัดหนองคายก่อน จากนั้นจึงอพยพมาอาศัยรวมอยู่กับญาติพี่น้องที่เป็นไทยพวนในบริเวณอำเภอบ้านฝ่อ ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะอพยพมาตั้งแต่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (สาย อิคประเสริฐ, 2561, สัมภาษณ์)

กลุ่มที่ 3 อพยพมาจากอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ซึ่งการอพยพในครั้งนี้สันนิษฐานว่ามีขุนหมื่นศรีรัตนไตรเวช พ่อเฒ่าแห่ง พร้อมด้วยทหารและชาวบ้าน ได้อพยพมาจากบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จากนั้นได้มีการอพยพตามกันมาเรื่อยๆ จนได้มาพบกับกลุ่มของขุนจางวางที่อาศัยอยู่ที่บริเวณป่าฝ่อ ซึ่ง นายบุญถม เจริญชนม์ ประธานชมรมไทยพวนจังหวัดอุดรธานี มีความเห็นว่า “กลุ่มไทยพวนที่อาศัยอยู่อำเภอบ้านฝ่อส่วนใหญ่น่าจะอพยพมาจากบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” (บุญถม เจริญชนม์, 2561, สัมภาษณ์) หลังจากการอพยพเข้ามาแล้วชาวไทยพวนได้กระจายตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยในอำเภอบ้านฝ่อ จากนั้นได้เริ่มมีการสร้างที่ทำมาหากินและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ตามความถนัดของกลุ่มชาติพันธุ์

ต่อมาเมื่อมีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณบ้านฝ่อเพิ่มมากขึ้นจึงได้มีการขยายหมู่บ้านออกไปทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำไร่ ทำนา การขยายพื้นที่ที่อยู่อาศัยออกไปบริเวณยังทางทิศใต้ ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ดอนและมีดินพลิกใหญ่ จึงเรียกว่าหมู่บ้านที่ขยายไปใหม่ว่า “บ้านพลับ” และเมื่อประชากรหนาแน่นมากขึ้นอีกได้มีการขยายหมู่บ้านออกไปทางทิศใต้ตลอดจนถึงทิศตะวันออกของอำเภอถึงลำห้วยถ่อน บริเวณดังกล่าวมีดินถ่อน² ใหญ่อยู่ริมห้วย ดังนั้นจึงเรียกหมู่บ้านที่ขยายออกมาใหม่ว่า “บ้านถ่อน”³ จากนั้นได้มีการขยายไปตั้งชุมชนอีกหลายแห่ง เช่น บ้านหัวคู เป็นหมู่บ้านที่เกิดจากมีการสร้างอ่างเก็บน้ำทำเป็นคันคูประมาณ 1,000 เมตร เรียกว่า หน้าคู ซึ่งต่อมาเมื่อผู้คนที่ตั้งบ้านเรือนทางบ้านพลับขยายออกมาตั้ง

² ดินถ่อนหรือดินทิ้งถ่อน เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ คนอีสานบางแห่งเรียกว่า บักหล้าป่า

³ บ้านถ่อนตั้งขึ้นพร้อมๆ กับการตั้งอำเภอเมื่อ พ.ศ.2447

บ้านเรือนบริเวณหัวเขื่อนหรือหัวถนนจึงเรียกว่า “บ้านหัวคู” หลังจากนั้นแยกเป็นบ้านหัวคู หมู่ 1 และบ้านศรีสะอาด หมู่ 10 ขณะที่บ้านฝ้อได้แยกออกเป็น บ้านฝ้อนอก หมู่ 3 บ้านฝ้อใน (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านจันทรากรม หมู่ 14) บ้านถ่อน หมู่ 2 แยกเป็นบ้านถ่อนใหม่ หมู่ 12 เป็นต้น (บุญถม เจริญชนม์, 2561, สัมภาษณ์)

ภาพ 4.1 ชุมชนไทยพวนอำเภอบ้านฝ้อในปัจจุบัน

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปณิตภัทร หมอชาติ

อำเภอบ้านฝ้อมีชาวไทยพวนอาศัยอยู่ใน 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านตำบลกลางใหญ่ ตำบลหายโศก ตำบลบ้านค้อ ตำบลกำบัง ตำบลคำด้วง ตำบลเมืองพาน – บ้านเชียง อำเภอหนองหาน หรือมีชาวไทยพวนอาศัยอยู่ประมาณร้อยละ 80 ของทั้งหมดหมู่บ้าน นอกจากนั้นจะมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ไทยลาว ลาว ฯลฯ เข้ามาอาศัยปะปนอยู่อย่างหลากหลาย ซึ่งแรกๆ อาจมีลักษณะอาศัยอยู่ร่วมกัน แต่ในภายหลังเริ่มมีการอาศัยปะปนกันเพิ่มมากขึ้น (บุญถม เจริญชนม์, 2561, สัมภาษณ์)

ลักษณะเด่นของการตั้งถิ่นฐานและการรวมกลุ่มของชาวไทยพวนจะเน้นความผูกพันกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ โดยในช่วงแรกๆ ชาวไทยพวนจะนิยมแต่งงานกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนด้วยตัวเอง เพื่อการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน แต่ในปัจจุบันได้เกิดการผสมผสานหรือแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เพิ่มมากขึ้น ทำให้เอกลักษณ์

ทางวัฒนธรรมบางอย่างเริ่มเลื่องลือ หาย ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนจึงได้พยายามปลูกฝังให้กลุ่มชนรุ่นใหม่เกิดความรักและภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะกล่าวต่อไป

1.2 วิถีชีวิตของชาวไทยพวนในอำเภอบ้านฝ่อ จังหวัดอุดรธานี

ชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และบางวัฒนธรรมยังสามารถอนุรักษ์และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ขณะที่บางวัฒนธรรมได้มีการดัดแปลงให้เหมาะสมกับยุคสมัย และบางวัฒนธรรมถูกดัดแปลงให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ ซึ่งวัฒนธรรมหรือวิถีการดำเนินชีวิตที่เด่นๆ ของชาวไทยพวนที่สามารถอนุรักษ์ไว้และจะนำเสนอในที่นี้จะมีอยู่ด้วยกัน 5 ประเภท⁴ ได้แก่

1.2.1 ด้านอาหาร

ชาวไทยพวนโดยปกติมักรับประทานอาหารแบบง่ายๆ ไม่พิถีพิถันมากมายนัก มีการเลือกอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือตามที่ตนเองปลูกไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชผักไว้ตามรั้วบ้านหรือตามไร่ตามนา ตามห้วยคลอง หนองน้ำทั่วไป เช่น ผักกระถิน ผักกุ่ม ผักตำนิ ผักกะเดา ผักไซ เป็นต้น ผักดังกล่าวชาวไทยพวนจะนำมารับประทานด้วยการนำมานึ่งบ้าง รับประทานแบบสดบ้าง แต่มักไม่นิยมนำมาต้ม นอกจากนี้อาหารของชาวไทยพวน อำเภอบ้านฝ่อยังมีลักษณะคล้ายคลึงกับคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกือบทุกอย่าง ซึ่งอาหารที่มักมีอยู่ประจำทุกครัวเรือนคือ ปลาไร่ แต่เมื่อมีงานบุญชาวไทยพวนมักนิยมทำขนมจีนและข้าวหลามไปร่วมงานบุญด้วยเกือบทุกครั้ง (สุมิตรา เจริญชนม์, 2561, สัมภาษณ์) โดยอาหารที่เป็นวิถีชีวิตของชาวไทยพวนที่บ้านฝ่อ ได้แก่

- อาหารลาว คนไทยพวนรับประทานอาหารลาวคล้ายหรือเหมือนกับคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยอาหารที่โดดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวน คือ “ปุ้น” และ “แจ่ว” เป็นอาหารหลักคล้ายกับของคนในภาคอีสานที่มีปลาไร่เป็นวัตถุดิบหลักผสมผสานกับเครื่องเทศต่างๆ นอกจากนี้ชาวไทยพวนจะพิถีพิถันในการประกอบอาหารด้วยการนำเครื่องปรุงต่างๆ ไปปิ้งหรือย่างให้สุกก่อนนำไปประกอบอาหาร

⁴ การนำเสนอเพียง 5 ประเภท เป็นวิถีชีวิตที่กลุ่มไทยพวนอำเภอบ้านฝ่อได้พยายามอนุรักษ์ไว้ และได้นำเสนอให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ ในรูปของการสาธิตให้ผู้สนใจเรื่องราวของชาวไทยพวนได้เรียนรู้ ที่สำคัญทั้ง 5 ประเภทนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและตามบริบทของสังคม

ชาวไทยพวนยังนิยมรับประทานแกงหน่อไม้ แกงจืดคองน้ำไสที่มีรับประทานในบางช่วงฤดูกาล หลามมะเขือ และน้ำพริกมะเด็นที่ทำจากมะเขือเทศ เป็นอาหารที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับอย่างมากของชาวไทยพวน ส่วนอาหารประเภทป่นต่างๆ หรือประเภทแกงอ่อม ล้วนแล้วแต่เป็นอาหารที่มีความคล้ายคลึงกับอาหารของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแทบทั้งสิ้น (สุมิตรา เจริญชนม์, 2561, สัมภาษณ์)

ภาพ 4.2 การสาธิตการทำป่นปลาของชาวไทยพวน

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปณิตัตร์ หมอชาติ

ขณะเดียวกันชาวไทยพวนมักนิยมรับประทานปลาแดกหรือปลาร้าหรือที่ชาวไทยพวน เรียกว่า “ปลาแตะ” ที่ทำจากปลากะเค็ด ปลาแซ้ง ด้วยการนยมนำมาเป็นส่วนประกอบของอาหารจำพวกแฉ่วแบบต่างๆ เช่น แฉ่วบักเห็ดป่น แฉ่วกึ่ง แฉ่วปลา แฉ่วมะเด็น (ที่ทำจากมะเขือเทศ พริกสด ปลาร้า กระเทียม) ฯลฯ ส่วนข้าวเหนียวชาวไทยพวนจะรับประทานเป็นอาหารหลักเช่นเดียวกับคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ส่วนครัวของชาวไทยพวนจะเป็นครัวที่แยกจากตัวบ้าน แต่ยังอยู่ในบริเวณบ้าน มีการใช้ถ่านในการหุงต้มอาหาร ส่วนเครื่องครัวจะมีความคล้ายๆ กับครอบครัวของชาวอีสานทั่วไป แต่ปัจจุบันครัวแบบดั้งเดิมเริ่มไม่ปรากฏให้เห็นแล้ว ชาวไทยพวนส่วนใหญ่หันไปใช้เตาแก๊สในการหุงต้มอาหาร และมีการย้ายครัวเข้าไปเป็นอยู่ภายในบ้าน ส่วนครัวไฟที่ปรากฏนอกจากจะ

ถูกใช้ในการปรุงอาหารบางประเภทแล้วยังเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ใช้ในการสาธิตการเผยแพร่การทำอาหารให้กับผู้สนใจเข้าศึกษา

ภาพ 4.3 ครั้วของไทยพวนซึ่งปัจจุบันใช้เฉพาะในช่วงการสาธิตทำอาหาร

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปณิตธร หมอยาคี

- อาหารหวาน ชาวไทยพวนนิยมนำข้าวมาตัดแปลงเป็นอาหารหวาน และอาหารหวานที่มีความสำคัญอย่างมากของชาวไทยพวน คือ ข้าวงาโค ซึ่งการทำข้าวงาโค ในสมัยโบราณ ชาวไทยพวนจะทำเฉพาะในช่วงหลังสงกรานต์ หรือตั้งแต่วันที่ 13 จนถึงวันที่ 30 เมษายนของทุกปี ซึ่งถือว่าเป็นวันปีใหม่ใหม่ของชาวไทยพวน ซึ่งหมู่บ้านที่อนุรักษ์ประเพณีการกวนข้าวงาโคมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ หมู่บ้านจันทรราม หมู่ 14 อำเภอบ้านฝ่อ จังหวัดอุดรธานี โดยจะยึดถือประเพณีการกวนข้าวงาโคเป็นประจำทุกปีในช่วงหลังเทศกาลสงกรานต์ แต่ปัจจุบันหลายๆหมู่บ้านเริ่มหันมาฟื้นฟูการกวนข้าวงาโคกันเพิ่มมากขึ้น และการกวนข้าวงาโคจะไม่ทำเฉพาะในช่วงหลังสงกรานต์เหมือนในสมัยโบราณ แต่จะนิยมกวนข้าวงาโคเพื่อร่วมในงานบุญต่างๆ ขณะเดียวกันยังได้มีการสาธิตการกวนข้าวงาโคให้ผู้สนใจได้ศึกษาอย่างใกล้ชิดอีกด้วย (พรพิตร พิมพิศาล, 2561, สัมภาษณ์)

ภาพ 4.4 ข้าววงโค

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปิ่นฉัตร หมอยาดี

ขั้นตอนการทำข้าววงโคของชาวไทยพวน อำเภอบ้านฝ้อจะเริ่มจากการนำข้าวเหนียวหนึ่ง ใสลงในน้ำใบเตยที่ต้มเดือดในกระทะ จากนั้นใส่ส่วนผสมที่ทำให้สุกแล้ว ได้แก่ งามขาว งามดำ เผือก มัน ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วดำ ถั่วแดง ลูกเดือย ข้าวโพด เม็ดบัว มะพร้าว น้ำตาล เกลือ จากนั้นจึงกวนทุกอย่างให้เข้าด้วยกัน ชิมรสตามที่ต้องการ โดยเมื่อกวนจนเข้าที่และแห้งดีแล้วจึงนำใส่ภาชนะอาจจะเป็นถาดหรือกระดิ่งก็ได้ รสชาติของข้าววงโคจะหอม หวาน มัน (พรพิตร พิมพิศาล, 2561, สัมภาษณ์)

เป็นที่น่าสังเกตว่าวัตถุดิบในการกวนข้าววงโคจากในอดีตถึงปัจจุบันไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ยังคงใช้วัตถุดิบแบบเดิมๆ เนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่ชาวไทยพวนซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรมีการเพาะปลูกกันภายในชุมชน และในช่วงเวลาที่มีการกวนข้าววงโค ชาวไทยพวนจะมีการนำวัตถุดิบจากที่บ้านมาเข้าร่วมในการกวนข้าววงโค เช่น บ้านไฉมีลูกเดือย บ้านไฉมีน้ำตาล บ้านไฉมีข้าวเหนียว ก็จะมีการนำวัตถุดิบเหล่านั้นมาเพื่อใช้ประกอบพิธีในการกวนข้าววงโค โดยการกวนข้าววงโคเพื่อใช้ในงานบุญต่างๆ มักจะจัดขึ้นที่วัดภายในหมู่บ้าน

ภาพ 4.5 ส่วนผสมของข้าวงาโค

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปิณฉัตร หมอยาคี

การกวนข้าวงาโคนอกจากเป็นกิจกรรมเพื่อใช้ในการประกอบพิธีบุญแล้ว ที่สำคัญยังเป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเป็นการสอนให้เกิดความรักความสามัคคี ความร่วมมือกันภายในชุมชนและกลุ่มชนเดียวกัน

ภาพ 4.6 การกวนข้าวงาโค

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปิณฉัตร หมอยาคี

1.2.2 ภาษาและอักษรพวน

ภาษาพวน ภาษาเป็นเครื่องบ่งบอกเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ การศึกษาภาษาช่วยให้ทราบถึงและเข้าใจมโนทัศน์ แนวคิด ปรัชญาชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่ากลุ่มต่างๆ โดยภาษาพวนเป็นภาษาในตระกูลไท-กะได (Tai-kadai Language Family) ซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาไทย-ลาว และมีคำศัพท์ใกล้เคียงกับภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาลาว (จรัสศรี เริ่มรักษ์, 2560, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกันภาษาพวนยังเป็นภาษาที่มีเอกลักษณ์อันโดดเด่นแตกต่างจากภาษาอื่น โดยเฉพาะภาษาพูด ด้วยภาษาพวนมีสำเนียงเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เนื่องจากลีลาหรือสำเนียงของเสียงที่เปล่งออกมาขึ้นลงไม่เหมือนภาษาอื่น ดังนั้นการหัดพูดจึงต้องได้ฟังหรือฝึกกับเจ้าของภาษาโดยตรงจึงจะสามารถจับสำเนียงการขึ้นลงของเสียงได้ (จรัสศรี เริ่มรักษ์, 2560, สัมภาษณ์) นอกจากนี้ชาวไทยพวนในแต่ละภูมิภาคหรือในแต่ละท้องถิ่นที่ยังมีภาษาพูดที่มีความแตกต่างในสำเนียงอีกด้วย เช่น ไทยพวนทางภาคเหนือก็จะมีภาษาและสำเนียงแตกต่างจากไทยพวนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฯลฯ ส่วนภาษาไทยพวนอำเภอบ้านฝางจะมีสำเนียงใกล้เคียงกับภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในเรื่องของการเรียกใช้

ตาราง 4.1 เปรียบเทียบภาษาไทยพวน ภาษาอีสาน ภาษากลาง

ภาษาพวน	ภาษาอีสาน	ภาษากลาง
อย่าหนึ่งเคื้อ	อย่าดิงเคื้อ	อย่ากระดุกกระดิกนะ
เจ้าเอ็ดผิเลอ	เจ้าเฮ็ดหยัง	คุณทำอะไร
เว้าพีน	เว้าขวน	นินทา
คนลิ่งกัน	คนแก่นกัน	คนชอบพอกัน
หอมผักบัว	หัวหอม	หอมแดง
เกาะหมู	คอกหมู	เล้าหมู
กินหมาไอย่บ่	กินหมากสีดาบ่	กินฝรั่งไหม
หมากพุก/หมากเกี้ยง	หมากเว่อ	ส้มโอ

ที่มา: จรัสศรี เริ่มรักษ์. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หน่วยที่ 3 ภาษาพวน*. โรงเรียนบ้านฝางพิทยาสรรค์ จังหวัดอุดรธานี. น. 4.

ปัจจุบันภาษาพวนมีเสียงต่างๆ ที่สำคัญ ดังนี้

เสียงพยัญชนะ

ภาษาพวนจะมีหน่วยเสียงทั้งหมด 18 หน่วยเสียง มีพยัญชนะที่แตกต่างจากเสียงพยัญชนะของภาษาไทย 3 หน่วยเสียง ดังนี้ (จรัสศรี เริ่มรักษ์. มปป. : 5)

1. เสียง ช ฉ จะออกเสียงเป็น ซ ส แทน เช่น ช้าง เป็น ซ้าง
2. เสียง ร จะออกเสียงเป็น ฮ ล แทน เช่น เรา เป็น เฮา เรือน เป็น เฮือน
3. เสียง ย จะออกเสียงเป็น ฉ เช่น ยักษ์ เป็น ฉัก (นาสิกขึ้นจมูก)

เสียงสระ

สระของภาษาพวนจะมีสระเดี่ยว 21 เสียง สระประสม 6 เสียง ดังนี้

ตาราง 4.2 เสียงสระของภาษาพวน

สระเดี่ยว	สระประสม
อะ อา	เอียะ เอีย
อิ อี	เอือะ เอือ
อึ อี้	อ้าวะ อ้าว
อุ อุ	
เอะ เอ	
แอะ แอ	
โอะ โอ	
เอะ เอ	
เออะ เออ	

ที่มา: จรัสศรี เริ่มรักษ์. (มปป.). *เอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หน่วยที่ 3 ภาษาพวน*. โรงเรียนบ้านผือพิทยาสรรค์ จังหวัดอุดรธานี. น. 7.

เสียงสะกดและพยัญชนะควบกล้ำ

เสียงสะกดที่ใช้แตกต่างจากเสียงสะกดภาษาไทย คือ เสียง ก (แม่กก) ในคำที่ประสมด้วยสระเสียงยาวของภาษาไทย ในภาษาพวนจะออกเสียงเป็นสระเสียงสั้น และมีเสียงหยุดที่สั้น เช่น “ปาก” ภาษาพวนจะเป็น “ปะ” “ออก” ภาษาพวนจะเป็น “เออะ” ฯลฯ (จรัสศรี เริ่มรักษ์, ม.ป.ป., น. 7)

เสียงพยัญชนะควบกล้ำ ในผู้สูงอายุชาวไทยพวนจะไม่พบเสียงพยัญชนะควบกล้ำ แต่ในปัจจุบันชาวไทยพวนรุ่นใหม่จะมีการออกเสียงเสียงพยัญชนะควบกล้ำ 2 เสียง คือ คว และ กว เช่น ควาย กวาง ฯลฯ (จรัสศรี เริ่มรักษ์, ม.ป.ป., น. 6)

เสียงวรรณยุกต์

เสียงวรรณยุกต์ของภาษาพวนจะมี 6 เสียง ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายกับภาษาไทย เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้ (จรัสศรี เริ่มรักษ์, ม.ป.ป., น. 8)

- 1) คำเป็นที่มีพยัญชนะ ก จ ด ต บ ป และ อ เป็นพยัญชนะต้นและใช้ไม้โท ภาษาไทยจะเป็นเสียงโท ไทยพวนจะออกเสียงสูงขึ้น (คล้ายกับเสียงดนตรี) เช่น เจ้า (เจ้า) บ้าน (บ้าน) ป้า (ป้า) ฯลฯ
- 2) เสียงวรรณยุกต์จัตวาของภาษาไทย เมื่อปรากฏอยู่ในพยางค์หน้าของวลีหรือคำประสมของภาษาพวนจะออกเสียงต่ำคล้ายเสียงเอก
- 3) คำตาย สระเสียงสั้นภาษาพวนจะออกเป็นเสียงสูง-ขึ้น และสูง-ตก แตกต่างจากภาษาไทย

อักษรพวน

พวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอักษรเป็นของตนเอง โดยมีลักษณะโดดเด่นที่น่าสนใจอย่างมาก กล่าวคือ (http://www.tru.ac.th/culture2010/database/1309160754_thai_p.pdf สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2561)

- 1) อักษรที่ใช้ในการบันทึกเรื่องราวในศาสนาหรือคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า อักษรธรรมหรือตัวธรรม
- 2) อักษรไทยน้อยมักใช้เขียนเรื่องราวทางโลก เช่น เรื่องการเกิด สุริวงส์ ฯลฯ และชาวไทยพวนยังนิยมนำเรื่องราวเหล่านี้ที่เขียนด้วยอักษรไทยน้อยมาอ่านในการอยู่เป็นเพื่อนศพ เรียกว่า จันเฮือนดี หรือการอ่านในงานศพ โดยใส่ทำนองและลีลาที่ไพเราะน่าฟัง เช่น นิทานพื้นบ้านเรื่องจำปาสี่ต้น ฯลฯ

ภาพ 4.7 อักษรตัวธรรมจากหนังสือพวนโบราณ

ที่มา : http://www.phrae.mju.ac.th/Event/Thaiphun/thaiphun_files/letter2.jpg สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2561.

1.2.3 การแต่งกายของไทยพวน

การแต่งกายของผู้หญิงไทยพวนในอดีต มักจะใช้เพียงผ้าคาดอกแทนการสวมเสื้อ และจะนุ่งขึ้นดินจกหรือดินขึ้นสี่พื้นแทรกลายขวาง บางท้องถิ่นนุ่งขึ้นมัดหมี่ ส่วนผู้ชายนุ่งกางเกง ขาก้วยสีดำใส่เสื้อสีดำ ผ้าขาวม้าพาดบ่า หรือคาดเอว (โคริน ศรีสว่าง, 2560, สัมภาษณ์)

การแต่งกายของชาวไทยพวน อำเภอบ้านฝื่อนนั้นนิยมการแต่งกายด้วยผ้าฝ้ายทอมือ เน้นสีกรมท่า โดยเสื้อจะใช้ผ้าสีน้ำเงินเข้ม คอกลม ผ่าหน้าใส่กระดุม แขนยาวหรือแขนสามส่วน ขณะที่ผ้าขึ้นอันมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นจะอยู่ที่ดินขึ้นเฉพาะ เรียกว่า “ตะเนาะ” หรือ ลายดำเนาะ เป็น

ลายเส้นเล็กๆ สีขาว และใช้ผ้าขาวม้าพาดไหล่ใส่เป็นเหมือนสไบเฉียง ประดับด้วยเครื่องเงินทั้ง สร้อย เข็มขัด กำไลข้อมือ ต่างหู มีดอกจำปาสีขาวประดับผม เพื่อเป็นการเตือนให้นึกถึงบรรพบุรุษที่อพยพมาจากประเทศลาว (พรพิตร พิมพิศาล, 2560, สัมภาษณ์) หากมีงานบุญหรือไปวัดจะเปลี่ยนเป็นใส่สีขาวทั้งชายและหญิง

ภาพ 4.8 ลักษณะตีนซิ่นในอดีตของชาวไทยพวน

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปณิตภัทร หมอชาติ

ส่วนผู้ชายชาวไทยพวนจะนิยมใส่เสื้อม่อฮ่อม หรือเสื้อสีน้ำเงินเข็มคอกกลม และกางเกงสีกรมท่า และใช้ผ้าขาวม้าคาดเอว หรือ โปกศรีษะ แต่ในปัจจุบันทั้งผู้หญิงและผู้ชายจะเริ่มหันมานิยมสวมเสื้อตามสมัยนิยม ขณะที่เสื้อแบบไทยพวนจะใส่เฉพาะในช่วงมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น งานบุญ มีแขกมาเยือน ร่วมงานประจำจังหวัด ฯลฯ

ภาพ 4.9 การแต่งกายของชาวไทยพวน

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปณิตตร หมอชาติ

1.2.4 ศิลปะการแสดง

การแสดงของไทยพวน อำเภอบ้านฝ้อจะมีการแสดงหลายหลาก แต่ที่โดดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวน คือ การร้องลำพวน หรือการขับลำพวน ซึ่งแต่เดิมจะเป็นการขับลำพวนแบบช้าเพียงอย่างเดียวตามต้นฉบับเดิมที่มาจากเชิงขวาง แต่ในปัจจุบันมีการประยุกต์เป็นการลำพวนแบบเร็วขึ้นเพื่อความสนุกสนาน ซึ่งจังหวะในการร้องและทำร้ายรำก็จะเร็วขึ้นตามไปด้วย (วันเพ็ญ จันทร์ปุม, 2560, สัมภาษณ์)

ลำพวนจะเป็นการลำที่ประกอบไปด้วยกลอนแบบดั้งเดิม ลำเล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของชาวไทยพวน ลำเล่าเรื่องฮีต 12 คอง 14 โดยการขับลำพวนจะใช้ภาษาพวนในการร้องลำ ซึ่งทำร้ายรำต่างๆ มักจะได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และในช่วงหลังๆ โดยเฉพาะการลำพวนแบบเร็วได้มีการคิดค้นทำร้ายรำขึ้นเองเพื่อใช้ประกอบ (วันเพ็ญ จันทร์ปุม, 2560, สัมภาษณ์) เพื่อเพิ่มความสุขสนุกสนานมากขึ้น การลำพวนในอดีตมักจะใช้แสดงในช่วงเทศกาลงานบุญต่างๆ แต่ปัจจุบันชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝ้อได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงประเภทนี้

เพื่อให้เป็นมรดกสืบต่อไปยังลูกหลาน โดยได้มีการนำลำพวนไปแสดงตามเทศกาลของอำเภอและของจังหวัดอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเผยแพร่การลำพวนให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

ภาพ 4.10 การสาธิตการลำพวน

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปณิตฉัตร หมอยาคี

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในการแสดงลำพวน ส่วนใหญ่มักเป็นเครื่องดนตรีที่มีการประดิษฐ์ขึ้นเอง เช่น บักกะโตตโต้ง บักกะจับปี (พิณ) แคน กลอง กั๊ปกั๊ม ฉิ่ง ฉาบ เครื่องเคาะจังหวะที่ทำจากกะลามะพร้าว ฯลฯ ซึ่งการจะใช้เครื่องดนตรีชิ้นใดนั้นขึ้นอยู่กับที่จะใช้ประกอบการแสดงในลักษณะใด เพราะในบางครั้งก็ใช้เครื่องดนตรีไม่ก็ขึ้นในการประกอบการแสดง

ภาพ 4.11 เครื่องดนตรีของชาวไทยพวน

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปัทมฉัตร หมอยาดี

1.2.5 ประเพณีของชาวไทยพวน อำเภอบ้านผือ

ประเพณีของชาวไทยพวน อำเภอบ้านผือถ้าพิจารณาให้ดีจะมีความคล้ายคลึงกับประเพณีของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะประเพณีฮีต 12 คอง 14 แต่จะมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดของแต่ละเดือน

ขณะเดียวกันชาวไทยพวน อำเภอบ้านผือยังได้มีการสืบทอดประเพณีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ที่สำคัญ คือ ซึ่งประเพณีนี้เป็น ประเพณีการทำขวัญหรือการสู่ขวัญประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทยอีสานด้วยเช่นกัน ประเพณีสู่ขวัญมักจะทำกันแทบทุกโอกาส ทั้งในมูลเหตุแห่งความดีและไม่ดีที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคล เช่น เกิดการเจ็บป่วย เกิดอุบัติเหตุ ฯลฯ หรือทำในกรณีของการมีแขกบ้านแขกเมืองมาเยี่ยมก็มักจะทำพิธีสู่ขวัญ (สาย อิงคประเสริฐ, 2561, สัมภาษณ์)

พิธีบายศรีสู่ขวัญของชาวไทยพวน อำเภอบ้านผือมีองค์ประกอบที่ใช้ในการจัดพิธีคล้ายๆ กับการบายศรีของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น พานหรือถาดใส่บายศรี ซึ่งตัวบายศรีจะทำจากใบตอง ประดับด้วยดอกไม้ ภายในถาดจะประกอบไปด้วย น้ำ ดอกไม้ ข้าวเหนียว ไข่ต้ม ขนมชั้น ขนมกล้วย ขนมกล้วย ด้ายผูกขวัญผูกข้อมือ (ใช้ด้ายดิบสายสิญจน์นำมาจับเป็นวงยาวพอที่จะพันรอบข้อมือได้) ส่วนผู้ประกอบพิธีผูกข้อมือต้องเป็นผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้อาวุโส ซึ่งเป็นชายหญิงของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีผู้แห่ห้อม คือ ชายหญิงผู้นั่งล้อมบายศรี เพื่อช่วยร้องเรียกขวัญ ในขณะที่ทำพิธี ซึ่งกลุ่มนี้อาจเป็นผู้สูงอายุ เด็กหรือหนุ่มสาวก็ได้ (โคริน ศรีสว่าง, 2561, สัมภาษณ์) โดยเวลาประกอบพิธี ผู้ประกอบพิธีจะผูกข้อมือแล้วเอาข้าวเหนียว ไข่ ดอกไม้ และขนมบางส่วนในถาดใส่มือเจ้าของผู้ที่เข้าร่วมพิธี การผูกข้อมืออาจเป็นมือซ้ายหรือมือขวาก็ได้ จากนั้นจะนำด้ายดิบที่เตรียมไว้ผูกข้อมือ ซึ่งขณะผูกก็จะให้ศีลให้พรไปด้วย

ภาพ 4.12 ผู้เฒ่าชาวไทยพวนกำลังช่วยกันทำพานบายศรี

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปณิตรา หมอยาคี

ภาพ 4.13 ผู้ประกอบพิธีผูกข้อมือและผู้แห่ห้อม

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปิ่นฉัตร หมอยาดี

ภาพ 4.14 สิ่งที่ใช้ประกอบพิธีสู่ขวัญ

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปิ่นฉัตร หมอยาดี

นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่ชาวไทยพวน อำเภอบ้านผือให้ความสำคัญและยังปฏิบัติอยู่จนปัจจุบันคือ ประเพณีกำฟ้า ประเพณีนี้เป็นความเชื่อของชาวไทยพวนในทุกพื้นที่ และไทยพวนที่อาศัยอยู่จังหวัดต่างๆ ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ประเพณีกำฟ้าของไทยพวน อำเภอบ้านผือจะปฏิบัติในเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ ซึ่งวันนั้นเป็นวันที่ชาวไทยพวนจะหยุดทำกิจกรรมต่างๆ ประเพณีกำฟ้าส่วนหนึ่งมาจากการที่ชาวไทยพวนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นจึงต้องพึ่งพาธรรมชาติโดยเฉพาะฟ้า เช่น กลัวฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล หรือเวลาไปทำนากลางแจ้งก็กลัวว่าฟ้าอาจเกิดฟ้าผ่า เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องมีการจัดพิธีนี้ขึ้นมาเพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทิตาต่อฟ้าฟ้าจะได้ประทานฝน และฟ้าไม่ผ่าตอนไปทำนา (สมคิด ศรีสว่าง, 2561, สัมภาษณ์)

ในวันพิธีชาวไทยพวน อำเภอบ้านผือนอกจากจะหยุดทำงานทุกอย่างแล้วยังต้องไปทำบุญตักบาตรในตอนเช้าด้วยการนำดอกไม้ ธูป เทียน อาหารคาว อาหารหวาน หรืออาจนำสิ่งของซึ่งแล้วแต่ความพร้อมของแต่ละครอบครัวไปทำบุญที่วัด จากนั้นก็รับศีลรับพร และรับประทานอาหารร่วมกันที่วัด (สมคิด ศรีสว่าง, 2561, สัมภาษณ์) ซึ่งนอกจากประเพณีนี้จะช่วยทำให้ชาวไทยพวนแสดงกตัญญูกตเวทิตาต่อฟ้าแล้วยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและเกิดความกลมเกลียวกันภายในกลุ่มอีกด้วย

พิธีกำดิน เป็นอีกหนึ่งพิธีที่ชาวไทยพวน อำเภอบ้านผือยังคงปฏิบัติอยู่ โดยจะทำกันในเดือน 3 ขึ้น 9 ค่ำ โดยในวันดังกล่าวตั้งช่วงเช้าถึงเที่ยง ชาวไทยพวนจะไม่ออกไปทำนา แต่หลังจากเที่ยงแล้วถึงจะเริ่มออกไปทำนาได้ พิธีนี้ชาวไทยพวนจะนำดอกไม้ 1 คู่ เทียน 1 คู่ ธูป 1 ดอก ปักดินเพื่อเป็นการขอขมาแม่ธรณีในกรณีที่ทำจกระทำการล่วงเกิน และเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาต่อแม่ธรณี ไทยพวนเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวจะช่วยไม่ให้แม่ธรณีสูบ (นิน สุวรรณแสง, 2561, สัมภาษณ์) และอาจเนื่องด้วยชาวไทยพวนมีอาชีพเกษตรกรรมดังนั้นจึงมักมีความเชื่อเกี่ยวกับฟ้าและดิน จึงต้องแสดงความเคารพและแสดงกตัญญูกตเวทิตา

นอกจากนี้ชาวไทยพวนยังมีความเชื่อเรื่องแม่ธรณีที่สำคัญอีกว่า เวลาจะเดินทางไปไหนก็มักจะใช้มือแตะพื้นดินเพื่อบอกกล่าวขอทาง เพราะเชื่อว่าจะทำให้ปลอดภัยในการเดินทางอีกด้วย (นิน สุวรรณแสง, 2561, สัมภาษณ์)

พิธีเลี้ยงปู่ตา ชาวไทยพวนมีความเชื่อคล้ายกับคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเรื่องปู่ตา โดยเชื่อว่า ปู่ตา จะเป็นผู้ดูแลรักษาลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เวลาเดินทางมักจะไปขอให้ปู่ตาช่วยคุ้มครอง ปู่ตาจึงมีลักษณะเป็นเจ้าบ้าน มีลักษณะคล้ายเทพหรือเทวดาที่คอยปกป้องรักษาคนในหมู่บ้าน ดังนั้นเมื่อประชาชนเกิดความเดือดร้อนหรือมีปัญหาใดๆ ก็มักจะมีการมานบนบานศาลกล่าวเพื่อขอในสิ่งที่ตนต้องการหรือให้ผ่านพ้นเรื่องทุกข์ร้อน เมื่อได้ตามประสงค์แล้วก็จะนำสิ่งของที่ได้อะมาทำพิธีแก้บน ส่วนใหญ่จะเป็นพวกหมู ไก่ ผลไม้

ขนมหวาน ซึ่งการเก็บตามความเชื่อของชาวไทยพวน อำเภอบ้านฝ้อจะต้องเก็บเฉพาะในวันพุธเท่านั้น (เพียว จันทรมงคล, 2561, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ชาวไทยพวนบ้านฝ้อยังมีพิธีเลี้ยงผีปู่ตาที่จัดเป็นประจำในทุกปีปีละ 2 ครั้ง โดยพิธีแรก เรียกว่า พิธีเลี้ยงลง หรือเป็นพิธีที่จัดในช่วงของการลงทำนาในเดือน 6 กล่าวคือ ก่อนการทำนา ชาวไทยพวนจะมีพิธีเลี้ยงปู่ตาด้วยอาหารคาวหวาน เช่น ไข่ เหล้า ขนมต่างๆ ฯลฯ หรือ บางครั้งก็จะมีการจุดบั้งไฟถวายด้วย ส่วนพิธีที่สองจะจัดขึ้นในเดือน 1 มีพิธีที่เรียกว่า พิธีเลี้ยงขึ้น กล่าวคือ หลังจากการทำนาเสร็จ จะมีการเลี้ยงหรือไหว้ปู่ตาด้วยอาหารคาวหวานเช่นกัน แต่พิธีเลี้ยงขึ้นสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ต้องนำข้าวเม่านามาเป็นเครื่องไหว้ด้วย ข้าวเม่านับว่าเป็นสัญลักษณ์ของการได้ข้าวมาจากการทำนา โดยการเลี้ยงขึ้นนี้มักจะมีการเลี้ยงเป็นประจำเฉพาะในหมู่ที่ 3 แต่ชาวไทยพวนหมู่อื่นๆ มักจะมีการมาร่วมพิธีด้วยกันเช่นกัน (เพียว จันทรมงคล, 2561, สัมภาษณ์)

ประเพณีต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนมาจากความเชื่อของชาวไทยพวนที่นับถือผี บรรพบุรุษและสิ่งที่ไม่มองเห็น เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวไทยพวน อำเภอบ้านฝ้อที่ได้พยายามอนุรักษ์และรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ เพื่อให้วัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของชาวไทยพวนสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

2. วิธีการในการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยพวนอำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี

ชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเองเช่นเดียวกับอีกหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ความแตกต่างคือ ไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถรักษาและสืบทอดวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองได้ค่อนข้างดี โดยเฉพาะไทยพวนอำเภอบ้านฝ้อ ที่ยังคงรักษาและสืบทอดวิถีการดำรงชีวิตของตนเองเอาไว้ได้ ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ บางกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรมไปค่อนข้างมากจนในบางกลุ่มชาติพันธุ์ได้สูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไป ซึ่งวิธีการในการสืบทอดวิถีชีวิตของชาวไทยพวน อำเภอบ้านฝ้อนั้น จากการศึกษาพบว่า มีการดำเนินการดังนี้

1. การรวมกลุ่มเป็นชมรมที่เข้มแข็ง

ไทยพวนมีการรวมกลุ่มเป็นชมรมเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน กลุ่มหรือชมรมไทยพวนจัดว่าเป็นชมรมที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ โดยมีการรวมเป็นชมรมทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด และระดับหมู่บ้าน

ระดับประเทศ

ชมรมไทยพวนระดับประเทศถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี 2518 โดยไทยพวนได้ร่วมกันจัดตั้ง “ชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย” ขึ้น จากนั้นได้เชิญ พล.อ.สายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งมีเชื้อสายไทยพวนเป็นชาวหาดเลี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มาเป็นที่ปรึกษา ขณะเดียวกันยังได้มีการเสนอให้เรียก “ลาวพวน” เป็น “ไทยพวน” ตั้งแต่นั้นมา (บุญถม เจริญชมน์, 2561, สัมภาษณ์) ชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทยได้มีการจัดตั้งสำนักงานใหญ่ ณ วัดอมรินทราราม แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จากนั้นมีการกระจายเครือข่ายไปยังจังหวัดต่างๆ จำนวน 23 จังหวัด ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย คือ ต้องการปลูกฝังให้ชาวไทยพวนเกิดความรักในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ปัจจุบันชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทยอยู่ภายใต้การนำของพลโทชนภัทร ศรีกุลชัยภัทร และยังคงมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างสืบเนื่อง

สิ่งหนึ่งที่ชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการทุกปีคือ การทำบุญผ้าป่า ด้วยการเวียนกันไปทำบุญตามจังหวัดในเครือข่ายของชมรม ซึ่งวัตถุประสงค์นอกจากจะได้ทำบุญร่วมกันแล้วยังถือเป็นโอกาสในการไปเยี่ยมพี่น้องชาวไทยพวนตามพื้นที่ต่างๆ เช่น ในปี 2561 ได้มีการเดินทางไปทอดผ้าป่าที่วัดบ้านใหม่ (นันทาราม) หมู่ที่ 4 ตำบลหาดเลี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งงานมีลักษณะเป็นงานสืบสานวัฒนธรรมไทยพวน โดยจัดขึ้นเป็นครั้งที่ 60 งานมีขึ้นในวัน 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะได้มีการพบปะและแลกเปลี่ยนความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพวน และเพื่อเกิดทุนสถาปัตยกรรมมหากษัตริย์ไทย โดยในงานปีนี้สามารถรวมชาวพวนจากทั้งประเทศได้ 23 จังหวัด ที่จะมาร่วมงาน และในแต่ละจังหวัดที่มาร่วมจะมีการนำของดีอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนมาแสดง มีการนำการแสดงทางวัฒนธรรม รำ ฟ้อน การละเล่น และงานฝีมือต่างๆ โดยเฉพาะผ้าชิ้นดินจกวดลายต่างๆ รวมทั้งของกินของใช้มาร่วมในงานครั้งนี้ด้วย (<https://zaddnews.com/2018/02/04/thaipuan/> สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2561)

ระดับชุมชน

นอกจากการจัดตั้งชมรมไทยพวนในระดับประเทศแล้ว ในแต่ละชุมชนยังมีชมรมไทยพวนทั้งในระดับจังหวัดและในระดับชุมชน⁵ การดำเนินงานของชมรมจะมีการประสานงานร่วมกับชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย โดยชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝาง ตั้งขึ้นมาเมื่อปี 2518 มี

⁵ ในที่นี้จะเน้นเฉพาะชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝาง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่กรณีศึกษา

เจ้าอาวาสวัดลุมพลีวัน คือ พระอธิการอดุลย์ อธิปปัญโญ และเป็นທີ່ปรึกษาชมรม (บุญถม เจริญชนม์, 2561, สัมภาษณ์) จากนั้นมี นายบุญถม เจริญชนม์ เป็นประธานชมรมไทยพวน

ซึ่งแต่เดิมชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝื่อตั้งอยู่ที่วัดลุมพลีวัน บ้านถ่อน เขตเทศบาล ตำบลบ้านฝื่อ แต่ปัจจุบันได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านเลขที่ 43 หมู่ 2 ถนนบริบาลภูมิเขตต์ ตำบลบ้านฝื่อ อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี (บุญถม เจริญชนม์, 2561, สัมภาษณ์)

ภาพ 4.15 สถานที่ตั้งชมรมไทยพวน อำเภอบ้านฝื่อ

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปณิตรา หมอชาติ

การตั้งชมรมไทยพวนทั้งระดับจังหวัดและระดับหมู่บ้านนั้นมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อร่วมรักษา อนุรักษ์ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมไทยพวนให้ดำรงสืบไป ส่วนการดำเนินการที่สำคัญของชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝื่อนั้นได้มีกิจกรรมที่หลากหลายในลักษณะของการสนับสนุนเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง ขณะเดียวกันยังทำหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลให้ผู้สนใจศึกษาเรื่องไทยพวนได้ทราบในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สนใจศึกษาวิถีชีวิตของชาวไทยพวนได้รับรู้ด้วยการจัดสาธิตวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยพวน นำสมาชิกไปประกวดในงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับไทยพวน ทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ ฯลฯ เหล่านี้เพื่อวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ข้อมูลของชาวไทยพวนออกไปสู่ชุมชนอื่น (พรพิตร พิมพิศาล, 2561, สัมภาษณ์)

สมาชิกชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝ้อมีลักษณะโดดเด่นที่สำคัญ คือ สมาชิกมีความหลากหลายทั้งอาชีพ การศึกษา อายุ แต่ทั้งหมดก็เข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมทั้งกิจกรรมระดับชุมชน ระดับจังหวัด และระดับประเทศ โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ เลย (บุญถม เจริญชนม์, 2561, สัมภาษณ์)

ปัจจุบันชมรมไทยพวนจังหวัดอุดรธานี มีนายบุญถม เจริญชนม์ เป็นประธานชมรม ขณะที่ชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี มีนางพรพิตร พิมพิศาล เป็นประธานชมรมไทยพวน อำเภอบ้านฝ้อ

จะเห็นได้ว่าการที่มีชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทยที่มีขนาดใหญ่และยังเป็นศูนย์กลางสำคัญในการรวบรวมชมรมไทยพวนจากจังหวัดต่างๆ ให้มาทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ชมรมไทยพวนในระดับชุมชน โดยเฉพาะชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝ้อก็มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งเพื่อดำเนินกิจกรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมของชาวไทยพวนให้ดำรงอยู่ได้ เหล่านี้จึงเป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้ชาวไทยพวนสามารถดำรงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ได้อย่างเข้มแข็ง

2. การจัดตั้งพิพิธภัณฑ

แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝ้อ คือ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ โดยชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝ้อได้มีการจัดทำโครงการเสนอของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีในการก่อสร้างพิพิธภัณฑไทยพวน อำเภอบ้านฝ้อ โดยแรกก่อตั้งนั้นได้ตั้งอยู่ที่วัดลุมพลีวันบ้านถ่อน อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี และองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี โดยนายหาญชัย ทิฆนนานนท์ นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ได้จัดสรรงบประมาณประจำปี 2554 ในการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑไทยพวน อำเภอบ้านฝ้อ จำนวนเงิน 1,900,000 บาท พิพิธภัณฑมีลักษณะเป็นอาคารเรือนไม้ 3 หลัง มีชานเรือนเชื่อมตัวอาคารเข้าด้วยกัน ได้ถุนสูงหลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ซึ่งเป็นลักษณะการก่อสร้างตามแบบบ้านของชาวไทยพวนในอดีต (<http://www.rakbankerd.com/travel/view.php?id=688&type=2> สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2561)

นายบุญถม เจริญชนม์ (2560, สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า “พิพิธภัณฑไทยพวนอำเภอบ้านฝ้อเป็นแหล่งรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวไทยพวน เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ในครัวเรือน ฯลฯ พิพิธภัณฑไทยพวนได้รับการสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีในขณะนั้นอย่างมาก ส่วนเครื่องใช้ที่จัดแสดงส่วนใหญ่ได้รับการบริจาคจากชาวบ้าน” โดยพิพิธภัณฑไทยพวน อำเภอบ้านฝ้อนั้นเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมของชาวไทยพวนที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งในขณะนั้นและยังได้รับการมาเยี่ยมชมเพื่อมาศึกษาหาความรู้จากทั้งนักเรียน นักศึกษาและประชาชนอย่างมาก

ภาพ 4.16 พิพิธภัณฑ์ไทยพวน อำเภอบ้านฝื่อ (หลังเดิม) วัดลุ่มพลีวัน

ที่มา: <http://www.rakbankerd.com/travel/view.php?id=688&type=2> สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2561.

ปัจจุบันอาคารพิพิธภัณฑ์ไทยพวน อำเภอบ้านฝื่อหลังเดิมได้ชำรุดผุพังจนไม่สามารถใช้งานได้ ดังนั้นจึงต้องมีการรื้อถอนไปจากแหล่งเดิม แต่ปัจจุบันยังไม่มียงบประมาณสร้างพิพิธภัณฑ์แห่งใหม่ ประกอบกับทางวัดลุ่มพลีวันไม่อนุญาตให้มีการสร้างพิพิธภัณฑ์ไทยพวนยังบริเวณเดิม ดังนั้นชมรมไทยพวน อำเภอบ้านฝื่อจึงได้มีการนำสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ (หลังเดิม) ไปจัดแสดงไว้ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จังหวัดอุดรธานี หรือโรงเรียนบ้านฝื่อพิทยาสรรค ภายใต้การดูแลของชมรมไทยพวนและครูโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุดรธานี เป็นการชั่วคราวเพื่อรอการจัดหาสถานที่และปลูกสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ใหม่อีกครั้ง⁶ ซึ่งภายในพิพิธภัณฑ์แม้ว่าชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝื่อ ครู และนักเรียนได้พยายามจัดไว้เป็นหมวดหมู่ แต่สถานที่ยังไม่สวยงามและเอื้ออำนวยเท่าที่ควร

⁶ ขณะที่ทำการวิจัยได้เริ่มมีการระดมทุนเพื่อก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์หลังใหม่ ณ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จังหวัดอุดรธานี

ภาพ 4.17 ที่ตั้งและการจัดพิพิธภัณฑ์ไทยพวนในปัจจุบัน
ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปิ่นฉัตร หมอชาติ

3. การจัดหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยพวน

หลักสูตรท้องถิ่นมักจะเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน หลักสูตรท้องถิ่นจะต้องมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยผู้เรียนต้องแสวงหาองค์ความรู้ที่ตอบสนองกับวิถีชีวิตของตนเอง ปรับตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามสภาพจริงของตนเอง สามารถนำความรู้ไปใช้การพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้ (กองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน, 2543, น. 3) หลักสูตรท้องถิ่นจึงต้องเป็นหลักสูตรที่มีลักษณะบูรณาการที่ผู้เรียน ชุมชนและครูร่วมกันสร้างขึ้น

หลักสูตรท้องถิ่นที่เกิดขึ้น ณ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จังหวัดอุดรธานี ได้มีการจัดการหลักสูตร โดยมีการนำวิถีชีวิตของชาวไทยพวนมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นตามที่สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดขึ้น โดยมีการสอนมาตั้งแต่ปี 2546 การจัดหลักสูตรมีการสอนด้วยกัน 3 วิชา คือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภาษาพวน และนาฏศิลป์พวน ซึ่งทั้ง 3 วิชานี้ ครูผู้สอน และชมรมไทยพวนอำเภอบ้านผือได้ร่วมกันจัดทำขึ้น (จรัสศรี เริ่มรักษ์, 2560, สัมภาษณ์)

ภาพ 4.18 หลักสูตรภาษาพวนที่ใช้สอน

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปิ่นฉัตร หมอยาคี

การที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุดรธานี ได้มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับไทยพวนนั้นเนื่องจากครูและนักเรียนที่โรงเรียนดังกล่าวเป็นชาวไทยพวนร้อยละ 50 แต่ปัจจุบันการเรียนการสอนมักเน้นการสอนด้านภาษาพวนทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นหลัก (จรัสศรี เริ่มรักษ์, 2560, สัมภาษณ์) โดยการสอนภาษาไทยพวนที่มีมาตั้งแต่ปี 2546 – 2558 เป็นการสอนในลักษณะของวิชาเลือกจำนวน 1 หน่วยกิต จากนั้นถูกนำมาเป็นชุดวิชาพื้นฐานจำนวน 1 หน่วยกิต ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคการศึกษาที่ 1 ขณะเดียวกันโรงเรียนยังได้สนับสนุนให้ทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตไทยพวน ทั้งสนับสนุนในเรื่องการสอนภาษาพวน สนับสนุนให้โรงเรียนเป็นสถานที่ในการอบรมหรือทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชมรมไทยพวน อำเภอบ้านผือ (จรัสศรี เริ่มรักษ์, 2560, สัมภาษณ์) แต่การเรียนการสอนในหลักสูตรแม้ว่าจะได้รับความสนใจและได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา แต่ก็เกิดปัญหาขึ้น เนื่องจากครูผู้สอนภาษาไทยพวนซึ่งเป็นภาษาที่มีลักษณะเฉพาะในเรื่องของการออกเสียง ดังนั้นผู้ที่สอนได้จึงต้องเป็นชาวไทยพวน และครูผู้สอนที่คิดหลักสูตรภาษาไทยพวนขึ้น คือ ครูจรัสศรี เริ่มรักษ์ ที่กำลังจะเกษียณอายุราชการในเดือนกันยายน 2561 ดังนั้นจึงอาจนำมาซึ่งปัญหาในเรื่องของการหาครูผู้ซึ่งสามารถสอนภาษาพวนได้

นอกจากการเรียนการสอนที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุดรธานี แล้ว ชมรมไทยพวน อำเภอบ้านผือยังได้มีการถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรมไทยพวนในด้านต่างๆ ให้กับเยาวชนที่เป็นชาวไทยพวน เนื่องจากต้องการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยพวนให้แก่เยาวชนที่ไม่มีโอกาสไปเรียนที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งการเรียนการสอนดังกล่าวจะมีการสอนภาษาไทยพวน การทำอาหารไทยพวน หรือนาฏศิลป์ไทยพวนที่บริเวณชมรมไทยพวน อำเภอบ้านผือ การเรียนที่ชมรมไทยพวน อำเภอบ้านผือเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ และจะสอนเฉพาะช่วงเสาร์-อาทิตย์ แต่ปัจจุบันการเรียนการสอนดังกล่าวได้ยุติลง เนื่องจากปัญหาเรื่องผู้สอนและสถานที่ที่ใช้ในการสอน (เพียว จันทรมงคล, 2561, สัมภาษณ์)

4. การรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์การทอผ้าแบบไทยพวน

แนวทางหนึ่งที่ทางชมรมไทยพวน อำเภอบ้านผือดำเนินการเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมคือการรวมกลุ่มกันเพื่อการอนุรักษ์การทอผ้าแบบไทยพวน เรียกว่า กลุ่มทอผ้าไทยพวน กลุ่มนี้มีหน้าที่ในการสร้างสรรค์ผ้าทออันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวน ที่สำคัญยังได้มีการสร้างจุดเด่นในเรื่องของการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ เช่น เปลือกไม้ ดอกไม้ เมล็ดคันทน์ ฯลฯ ซึ่งกรรมวิธีในการย้อม

ได้มาจากการเข้าอบรมกับทางสำนักงานอุตสาหกรรมและพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี (พรพิตร พิมพิศาล, 2561, สัมภาษณ์)

ภาพ 4.19 วัสดุธรรมชาติที่ใช้ในการย้อมผ้า

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ปิ่นฉัตร หมอยาดี

ขณะเดียวกันทางชมรมไทยพวนอำเภอบ้านผือยังได้มีการคิดค้นผ้าทอเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวน อำเภอบ้านผือโดยเฉพาะ คือ ผ้าชะม้ายี่โป่มงคล 9 สี ซึ่งในแต่ละสีจะมีความหมายและเป็นสีที่ได้จากวัสดุธรรมชาติที่แตกต่างกัน ดังนี้

ตาราง 4.3 ความหมายของสีในผ้าชะม้ายี่โป่มงคล 9 สี และวัสดุที่ใช้ย้อม

สี	ความหมาย	วัสดุที่ใช้ย้อม
แดง	ชื่อเสียง	เปลือกประดู่ เปลือกฝาง
ทอง	ความมั่งคั่ง	เปลือกजूป่าผสมฝักคูณ
เขียว	ความเป็นธรรมชาติ ความสดชื่น	เปลือกต้นมะม่วง เปลือกต้นลิ้นฟ้า มะเกลือ
เหลือง	สุขภาพที่ดี	เปลือกต้นคูณ - ขมิ้น
ส้ม	มีชีวิตชีวา	ดอกจาน ดอกตำแย
ม่วง	ความร่ำรวย	เปลือกประดู่ เปลือกต้นมะขามป่า
ชมพู	ความอ่อนโยน	เปลือกजूป่า
น้ำตาล	ความเป็นมิตร	เปลือกต้นมะขาม
เทา	ความอ่อนนุ่มถ่อมตน มิตรภาพที่ดี	เปลือกมะพร้าวอ่อน มะเกลือ

ผ้าชะม้ายี่โป่มงคลเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยพวน เป็นผ้าท้องถิ่น และเป็นผ้าเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชาวไทยพวน อำเภอบ้านผือ ขณะเดียวกันยังได้มีการนำ “หอนางอุสา” ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นที่ตั้งอยู่ในอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีลักษณะเป็นโหนดหินคล้ายรูปดอกเห็ดหรือหอคอยขนาดเล็กมาทำเป็นสัญลักษณ์ของผ้าทอไทยพวนอำเภอบ้านผือ (ประภาภรณ์ โคตรลือชา, 2560, สัมภาษณ์) แล้วใช้ชื่อผ้าทอว่า “พวนกะเลอ” ซึ่งคำว่ากะเลอ ในภาษาพวนแปลว่า ที่ไหน ไปไหน อะไร

ภาพ 4.20 สัญลักษณ์ของผ้าทอไทยพวนบ้านฝื่อ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ปิ่นฉัตร หมอยาคี

5. การเผยแพร่ในรูปแบบของสื่อ

ชาวไทยพวนอำเภอบ้านฝื่อมีการเผยแพร่เรื่องราวของตนเองผ่านทางสื่อในรูปแบบต่างๆ ทั้งสื่อที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อสิ่งพิมพ์

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะเป็น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ สื่อออนไลน์รูปแบบต่างๆ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ในปัจจุบันประชาชนในทุกระดับสามารถเข้าถึงได้ง่าย และจากความเปลี่ยนแปลงของตัวเทคโนโลยีเอง ทำให้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญหรือกลไกสำคัญ อีกประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถสื่อสารหรือเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ ถึงกันได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งชมรมไทยพวนอำเภอบ้านฝื่อได้มีการถ่ายทอดวิถีชีวิตของชาวไทยพวนลงในสื่อรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น

- **เฟสบุ๊ก** คือ เว็บไซต์ที่ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ผ่าน Internet หรือ เรียกได้ว่า เป็น Social Network ซึ่งชมรมไทยพวน อำเภอบ้านฝื่อได้มีการสร้างเฟสบุ๊กขึ้นมาเพื่อเผยแพร่วิถีชีวิตของชาวไทยพวน เผยแพร่การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชมรม และใช้เป็นช่องทาง

ให้ชาวไทยพวนที่อาศัยอยู่บริเวณอื่นๆ ใช้ติดต่อกันได้ ซึ่งปัจจุบันยังมีการดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง และยังเป็นแหล่งให้ผู้สนใจเรื่องราวของชาวไทยพวน อำเภอบ้านผือได้เข้ามาศึกษาได้อย่างเปิดกว้าง และยังสามารถทอคึกกรรมที่เกิดขึ้นให้กับชาวไทยพวนที่ไปอาศัยอยู่ภายนอกชุมชนได้รับรู้เรื่องราวของชมรมไทยพวนอีกด้วย

ภาพ 4.21 เฟสบุ๊กไทยพวน อำเภอบ้านผือ

- สื่อออนไลน์ จะเห็นได้ว่าเมื่อชมรมไทยพวนมีความเข้มแข็งและมีความพยายามในการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวไทยพวนให้ดำรงอยู่ ในรูปแบบต่างๆ และสิ่งหนึ่งที่ชาวไทยพวนพยายามทำคือ การเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ จะเห็นได้จากทั้งชมรมไทยพวน อำเภอบ้านผือได้ทำสื่อออนไลน์ของตนเอง และจากการที่มีรายการต่างๆ ให้ความสนใจเพื่อนำเสนอวิถีชีวิตของชาว

ไทยพวน ซึ่งแต่ละรายการที่มาถ่ายทำได้อีกวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ เช่น 13 กรกฎาคม 2559 ประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี ร่วมกับสถานีโทรทัศน์ NBT world ถ่ายทำรายการ Thailand Today นำเสนอวิถีชีวิตไทยพวน ณ พิพิธภัณฑ์ไทยพวน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น เหล่านี้เป็นวิธีการที่สำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชาวไทยพวนเป็นที่สนใจของคนภายนอกและเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยพวนให้ดำรงอยู่

ภาพ 4.22 ส่วนหนึ่งของสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- **สื่อสิ่งพิมพ์** ชาวไทยพวนได้มีการรวบรวมเรื่องราวของชาวไทยพวน อำเภอบ้านฝื่อ ทั้งประวัติความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรม เผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบในรูปแบบของแผ่นพับและเอกสารต่างๆ แต่สื่อประเภทนี้ค่อนข้างใช้เงินลงทุนค่อนข้างมาก ปัจจุบันจึงมีไว้สำหรับแจกผู้สนใจเข้าไปศึกษาเพื่อการทำวิจัย รายงาน หรือถ่ายทำรายการต่างๆ เท่านั้น

จะเห็นได้ว่าชาวไทยพวน อำเภอบ้านฝื่อได้พยายามในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ในหลายรูปแบบ สิ่งสำคัญที่สุดคือ การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งชมรม เนื่องจากชมรมที่มีการจัดตั้งขึ้นเป็นกำลังที่เข้มแข็งอย่างมากในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวไทยพวน อำเภอบ้านฝื่อให้คงอยู่สืบไป ที่สำคัญคือ ชาวไทยพวน อำเภอบ้านฝื่อเองเป็นกลุ่มชนที่รักในชาติพันธุ์ของตนเองอย่างมากจึงเข้าร่วมและส่งเสริมให้กิจกรรมเหล่านั้นสามารถดำรงอยู่ได้เป็นอย่างดี

